

БӨЛІМ: ЖАЛПЫ РУБРИКА

Жаңа дәуірдегі журналистика: Дәстүрлі БАҚ пен әлеуметтік желілердің бәсекесі

ЖАРИЯЛАНДЫ
08.04.2025СІЛТЕМЕ
<https://bilimgger.kz/177802/>**Келисова Аида**

11 сынып оқушысы

Аннотация

Ақпараттық технологиялардың қарқынды дамуы журналистика саласына үлкен өзгерістер әкелді. Дәстүрлі БАҚ (газеттер, телеарналар, радио) мен әлеуметтік желілер арасында бәсеке күшейіп, ақпарат тарату тәсілдері өзгеруде. Бұл мақалада дәстүрлі БАҚ пен әлеуметтік медианың артықшылықтары мен кемшіліктері, олардың аудиторияға ықпалы және болашақтағы даму перспективалары талқыланады. Түйін сөздер: журналистика, дәстүрлі БАҚ, әлеуметтік желілер, ақпарат, медианарық, сенімділік, фактчекинг.

Кіріспе

XX ғасырда газеттер, радио және теледидар ақпарат таратудың негізгі арналары болды. Бұл дәуірде баспасөз арқылы қоғамға ресми жаңалықтар жеткізіліп, радио мен теледидар оқиғаларды жедел таратуға мүмкіндік берді. Алайда, ақпараттық технологиялардың қарқынды дамуы бұл салаға түбегейлі өзгерістер алып келді. XXI ғасырда интернеттің кеңінен қолданысқа енуі және әлеуметтік желілердің дамуы адамдардың ақпарат алу дағдыларын түбегейлі өзгертті. Бүгінде жаңалықтар тарату мен тұтыну тәсілдері дәстүрлі БАҚ-тан цифрлық платформаларға қарай ауысуда. Интернеттің қолжетімділігі және әлеуметтік желілердің танымал болуы ақпараттың таралуын жеделдетіп

қана қоймай, оны әркімнің еркін бөлісуіне жол ашты. Енді адамдар жаңалықтарды тек дәстүрлі ақпарат көздерінен ғана емес, сонымен қатар әлеуметтік желілердегі блогерлер, тәуелсіз журналистер және қарапайым қолданушылар арқылы да ала алады. Бұл құбылыс журналистиканың дамуына жаңа мүмкіндіктер бергенімен, бірқатар мәселелерді де туындатты. Дәстүрлі БАҚ аудиториясын жоғалта бастады, өйткені адамдар ақпаратты тез әрі ыңғайлы түрде әлеуметтік желілерден алуға бейімделді. Сонымен қатар, интернеттегі ақпараттың шынайылығы мен сапасы өзекті мәселе ретінде қарастырылады. Әлеуметтік желілерде жалған ақпараттың таралуы қоғамда түрлі түсініспеушіліктер туғызып, ақпараттық манипуляция мен фейк жаңалықтардың көбеюіне әкелді. Осыған байланысты, қазіргі медиакеңістіктегі негізгі мәселелерді талдау және дәстүрлі журналистика мен жаңа медианың артықшылықтары мен кемшіліктерін қарастыру маңызды болып табылады. Осы мақалада біз осы тақырыпты тереңірек зерттеп, олардың қоғамға әсерін жан-жақты талдаймыз.

Негізгі бөлім

Әлбетте, дәстүрлі БАҚ ақпарат таратудағы ең маңызды құралдардың бірі болып қала береді. Газеттер, радио және теледидар бірнеше онжылдықтар бойы халыққа сенімді әрі тексерілген ақпарат жеткізіп келеді. Олардың басты артықшылықтарының бірі – редакциялық бақылау. Әрбір жаңалық бірнеше сүзгіден өтіп, тексерілгеннен кейін ғана жарияланады. Бұл процестің арқасында жалған ақпараттың таралуы барынша азайтылады. Сонымен қатар, журналистиканың кәсіби этикасы дәстүрлі БАҚ-тың сенімділігін арттырады. Журналистер ақпаратты жарияламас бұрын оның шынайылығын мұқият зерттеп, дереккөздерді тексереді. Бұл сенімділік факторын күшейтеді және қоғамның дәстүрлі БАҚ-қа деген сенімін сақтайды. Жалпы, дәстүрлі БАҚ-тың тағы бір артықшылығы – кең аудиторияға қолжетімділігі. Теледидар мен радио әлі де болса көптеген адамдар үшін басты ақпарат көзі болып отыр. Әсіресе ауылдық жерлерде интернетке қолжетімділік шектеулі болғандықтан, дәстүрлі БАҚ-тың маңызы зор. Алайда, дәстүрлі БАҚ-тың да бірқатар

кемшіліктері бар. Ең басты мәселе – оперативтіліктің төмендігі. Жаңалықтарды жариялау үшін олар бірнеше тексеріс кезеңінен өтеді, бұл процесті баяулатады. Сонымен қатар, қаржылық тәуелділік те үлкен мәселе болып табылады. БАҚ көбінесе жарнама берушілер мен билік құрылымдарына тәуелді болғандықтан, кейбір ақпараттардың объективтілігіне әсер етуі мүмкін. Дәстүрлі БАҚ-тың тағы бір проблемасы – жастар арасында танымалдылығының төмендеуі. Қазіргі жастар жаңалықтарды негізінен интернет пен әлеуметтік желілерден алады, бұл дәстүрлі медианың аудиториясын қысқартады.

Ал, әлеуметтік желілердің дамуы журналистикаға жаңа мүмкіндіктер әкелді. Бүгінде жаңалықтар тек БАҚ арқылы ғана емес, әлеуметтік платформалар арқылы да таралуда. Әлеуметтік желілердің басты ерекшеліктерінің бірі – жеделдік. Кез келген оқиға туралы ақпарат бірнеше секунд ішінде бүкіл әлемге тарай алады. Сонымен қатар, әлеуметтік желілер арқылы кез келген адам ақпарат тарата алады, бұл ақпараттың қолжетімділігін арттырады. Әлеуметтік медианың тағы бір маңызды ерекшелігі – интерактивтілік. Оқырмандар жаңалықтарға пікір білдіріп, оларды бөлісе алады. Бұл аудиториямен тығыз байланыс орнатуға және кері байланыс алуға мүмкіндік береді. Дегенмен, әлеуметтік желілердің бірқатар проблемалары бар. Ең бастысы – фейк жаңалықтардың таралуы. Әлеуметтік желілерде ақпараттың шынайылығын тексеру қиын, сондықтан жалған ақпараттар жылдам тарайды. Сонымен қатар, манипуляция мен пропаганда мәселесі де өзекті. Кейбір тұлғалар мен ұйымдар әлеуметтік желілерді халықты адастыру үшін пайдаланады. Әлеуметтік желілердегі ақпарат көбіне үстірт болады. Қысқа әрі эмоцияға негізделген жаңалықтар кеңінен таралады, бұл оқиғаларды терең түсінуге кедергі келтіреді. Сонымен қатар, адамдар көбіне өз көзқарасына сәйкес ақпаратты ғана тұтынады, бұл «ақпараттық көпіршік» эффектісін тудырады.

Жалпы, қазіргі таңда дәстүрлі БАҚ пен әлеуметтік желілер арасындағы бәсеке күшейіп келеді. Дәстүрлі БАҚ аудиториясын жоғалтпас үшін өз форматтарын өзгертіп, интернетке көшуге мәжбүр. Көптеген басылымдар онлайн-платформалар мен әлеуметтік желілерде белсенді бола бастады.

Газеттер мен телекомпаниялар YouTube, Facebook, Instagram, TikTok секілді платформаларды белсенді пайдаланып, аудиториясын сақтап қалуға тырысуда. Ал, әлеуметтік желілерде таралатын ақпараттың сапасын арттыру үшін фактчекинг ұйымдары құрылып, жалған жаңалықтарды анықтау жұмыстары жүргізілуде. Сонымен қатар, кейбір мемлекеттер фейк жаңалықтармен күресу үшін заңнамалық шаралар қабылдап жатыр. Дәстүрлі БАҚ пен әлеуметтік желілердің бәсекесі ақпарат кеңістігінде жаңа өзгерістерге әкелуде. Әлеуметтік желілер жедел әрі интерактивті болғанымен, оларда жалған ақпарат таралу қаупі жоғары. Дәстүрлі БАҚ сенімді ақпарат көзі ретінде қалып отырғанымен, олар да жаңа заман талаптарына бейімделуге мәжбүр. Болашақта осы екі платформаның бірігуі ақпараттық кеңістіктің дамуына жаңа мүмкіндіктер ашуы мүмкін.

Қорытынды

Дәстүрлі БАҚ пен әлеуметтік желілер арасындағы бәсеке ақпараттық кеңістіктің дамуына ықпал етуде. Дәстүрлі БАҚ сенімділігімен ерекшеленсе, әлеуметтік желілер жеделдігі мен қолжетімділігі арқылы танымалдыққа ие болды. Алайда, әлеуметтік медидағы фейк жаңалықтар мен манипуляция мәселесі ақпарат сапасына қауіп төндіруде. Бұл өзгерістер дәстүрлі БАҚ-ты жаңа форматтарға бейімделуге мәжбүр етті, ал фактчекинг ұйымдары мен заңнамалық реттеулер жалған ақпаратпен күресуге бағытталуда. Алдағы уақытта дәстүрлі БАҚ пен әлеуметтік медианың ықпалдасуы ақпарат тарату сапасын жақсартуға мүмкіндік беріп, сенімділік пен жеделдікті үйлестіру арқылы қоғамның ақпаратқа деген сұранысын қанағаттандыруға көмектеседі.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. *Ло М. СОЦИАЛЬНЫЕ СЕТИ КАК НОВЫЙ ФОРМАТ ЖУРНАЛИСТИКИ //Медиа в современном мире. 61-е Петербургские чтения. – 2022. – С. 172-173.*
2. *Kusherbayeva D. A., Mashkova S. N. Особенности продвижения*

казахстанских СМИ в социальных сетях //Bulletin of LN Gumilyov Eurasian National University. JOURNALISM Series. – 2021. – Т. 136. – №. 3. – С. 75-8

3. Овчаров Д. Н. Цифровой формат коммуникаций и формирования политического имиджа //Коммуникология: электронный научный журнал. – 2022. – Т. 7. – №. 1. – С. 60-72.
4. Гиниятова А., Альжан А. INSTAGRAM ӘЛЕУМЕТТІК ЖЕЛІСІ ҚАЗАҚСТАН МЕДИАСЫНЫҢ ҚАЛЫПТАСУЫНА ҚАЛАЙ ӘСЕР ЕТУДЕ? //Вестник КазНПУ имени Абая. Серия: Филологические науки. – 2023. – Т. 83. – №. 1. – С. 97-103.
5. Симкачева М. В. ЖУРНАЛИСТИКА И СОЦИАЛЬНЫЕ СЕТИ: ОСОБЕННОСТИ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ В УСЛОВИЯХ СОВРЕМЕННОГО МЕДИАПОТРЕБЛЕНИЯ //Медиа в современном мире. 62-е Петербургские чтения. – 2023. – С. 140-141.

ҚМ АА Куәлік нөмірі: **KZ45VPY00102718** — ҚР Мәдениет және Ақпарат министрлігі

© 2026 **Bilimger.kz** Ақпараттық-танымдық білім порталы. Барлық мазмұн авторлық құқықпен қорғалған.